

Науково-практична платформа III

СОЦІАЛЬНА РОБОТА: НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ У ПОДОЛАННІ НАСЛІДКІВ ВІЙНИ

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ» В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Березан В. І.

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
berezanvi@gsuite.pnpu.edu.ua*

Політичні кризи, військові конфлікти, кліматичні зміни, стихійні лиха, пандемії ставлять під загрозу можливість процвітаючого життя сучасних людей. Виходячи з припущення, що складні виклики сучасного світу потребують інноваційних рішень поза встановленими галузевими підходами та дисциплінарними межами, вчені підготували аналітичні матеріали для вироблення спільного бачення гуманістичного навчання майбутнього. Наголосимо, що результати досліджень науковців констатують визначальну роль вищої освіти, досліджень та інновацій у формуванні знань для перетворення світу, обґрунтовують потребу в надійній державній освіті та альтернативних просторах навчання; надають домінуючого значення творчим здібностям людини в цифрову епоху та формуванню футурологічних (ф'ючерських) умінь, що суттєво впливають на найближче і далеке майбутнє. Стабільне планетарне майбутнє людства увиразнюється за умови реалізації сталого розвитку освіти, що трактується як економічно всеосяжний, соціально справедливий та екологічно стійкий поступ цивілізації до благополуччя й добробуту шляхом активізації гуманістичних освітніх практик. Такий підхід до освіти та розвитку поєднує різноманітність поглядів на зміст, форми, методи і засоби навчання у все більш складних дидактичних системах, що слугують платформою підготовки фахівців для професійної реалізації в складному й невизначеному майбутньому. Проблеми формування умінь

проекувати й адаптуватися до майбутнього набувають особливої актуальності для фахівців соціономічних спеціальностей, професійний обов'язок яких полягає у наданні допомоги людям у складних життєвих ситуаціях.

У цьому аспекті компетентність грамотно діяти в умовах надзвичайних ситуацій стає важливою складовою професійної компетентності студентів соціономічних спеціальностей і процесу їх навчання, оскільки вона забезпечує ефективне формування інтегральної компетентності здобувачів у сучасних соціальних умовах.

У контексті нашого дослідження особливого теоретичного значення набувають наукові розвідки з проблем психологічної готовності до надзвичайної ситуації і стратегій поведінки постраждалих (Н. Довгань, В. Духневич, С. Поліщук, З. Сіверс, О. Цукур та ін.) [1], соціально-психологічної підтримки потерпілих від наслідків надзвичайних ситуацій (С. Богданов, О. Бойко, Н. Гусак, А. Максименко, В. Чорнобровкін, В. Чернобровкіна та ін.) [6; 7], особливостей діяльності соціальних працівників в умовах надзвичайних ситуацій (А. Килівник, О. Карагодіна, О. Пожидаєва, Т. Семигіна та ін.) [2; 3].

Стає очевидним, що професійні якості фахівців соціономічних спеціальностей суттєво залежать від готовності до роботи в умовах надзвичайних ситуацій, і здатності інтегрувати їх зі своїм професійним досвідом з метою підвищення ефективності своєї роботи, ступеня її відповідності вимогам сучасного суспільства.

Тож мета статті полягає в аналізі доцільності й актуальності підготовки майбутніх соціальних працівників і соціальних педагогів до роботи в умовах надзвичайних ситуацій.

Військова агресія з боку росії стала причиною зростання числа і масштабів небезпечних подій, катастроф, стихійних лих на території України, а населення перманентно потерпає від їхніх негативних наслідків та обставин. Тому, набуття соціальними працівниками компетентності щодо професійної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій є вимогою сьогодення.

Саме тому до освітньої програми «Соціальна робота (Соціальна педагогіка)» другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальністю 231 Соціальна робота у 2023 році була введена окрема освітня компонента «Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій», зміст якої до цього часу викладався окремими темами в різних професійно орієнтованих дисциплінах.

Метою зазначеного курсу є підготовка майбутніх соціальних працівників до практичної роботи в системі психічного здоров'я та психосоціальної підтримки з посилення адаптивних можливостей у людей, які постраждали внаслідок надзвичайних ситуацій, а також зміцнення резилієнс малих груп та місцевих громад. Відповідно до цього зміст навчальної дисципліни розрахований на здобувачів, які володіють базовими знаннями з психології та соціальної роботи і соціальної педагогіки.

Навчальна дисципліна «Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій» складається з двох змістових модулів: 1. Загальні основи соціальної роботи в умовах надзвичайних ситуацій. 2. Практичні аспекти соціальної роботи в надзвичайних ситуаціях. У першому модулі студенти знайомляться з нормативно-правовими документами [4; 5], які визначаються основні поняття надзвичайної ситуації, формують уявлення про небезпечні події, їх наслідками та необхідними ресурсами для їх подолання, пояснюють, у чому відмінність екстремальної ситуації від надзвичайної, знайомлять з підходами до відновлення безпеки, правилами поведінки фахівців соціальної сфери в умовах надзвичайної ситуації. Крім цього, студенти знайомляться з основними підходами і принципами соціальної роботи в умовах надзвичайних ситуацій. Другий змістовий модуль знайомить з прийомами домедичної, першої психологічної допомоги постраждалим, роллю соціального працівника в евакуаційних та інших заходах, особливостями психосоціальної підтримки різним верствам населення на рівні людини, родини, громади, встановлення контакту з клієнтами, їх перенаправлення до інших фахівців, особливостями організації соціальних працівників в мультидисциплінарній команді. Для вирішення практичних завдань з курсу активні методи та прийоми: «мозковий штурм», колективні імпровізації, інтерактивні вправи з малими і великими групами, перегляд уривків кіно- та відеострічок із надзвичайними ситуаціями з подальшим аналізом та пропонуванням алгоритму дій соціального працівника тощо.

Соціальна працівники покликані сприяти подоланню низки негативних соціальних процесів, викликаних надзвичайними ситуаціями, на рівні індивіда, родини та громади. Тому, актуальність і доцільність опанування навчальної дисципліни «Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій» є безумовною і необхідною, щоб здобувачі освіти отримали загальні знання про надзвичайні ситуації, особливості їх перебігу,

можливі наслідки, негативні обставини, в які потрапляють потерпілі; оволоділи правилами дій та надання екстреної соціальної допомоги в осередку небезпечної події; отримали навички соціально-психологічної роботи з постраждалими. Підготовка до професійної діяльності в умовах надзвичайних ситуацій повинна бути комплексною, поєднувати вивчення фахових компонентів освітньої програми з такими, що забезпечують формування компетентностей з галузі безпеки людини. Тому перспективи цього дослідження полягають в реалізації практичної підготовки здобувачів освіти за спеціальністю 231 Соціальна робота в умовах надзвичайних ситуацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Готовність до надзвичайної ситуації: виміри конструктивності: практ. посіб. / В. М. Духневич, Н. О. Довгань, С. А. Поліщук, З. Ф. Сіверс, О. Г. Цукур ; за заг. ред. В. М. Духневича ; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2023. 395 с. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737156/1/DukhnevychPosb2023maket.pdf>
2. Карагодіна О., Пожидаєва О., Семигіна Т. Практика соціальної роботи в умовах карантинних обмежувальних заходів: швидка оцінка та уроки. *Social Work & Education*. 2020. Vol. 7. No. 4. P. 452–465. URL: https://journals.uran.ua/swe/article/view/2520-6230.20.4.4./pdf_75
3. Килівник А. М. Соціальна робота з постраждалими від катастроф і надзвичайних ситуацій : метод. рекомендації до вивчення навч. дисципліни Вінниця : Вінницьк. держ. пед. ун-т імені Михайла Коцюбинського, 2019. 34 с. URL: <https://www.vspu.edu.ua/content/img/education/prog/met1/m7.pdf>
4. Кодекс цивільного захисту: документ № 5403-VI від 02.10.2012 р.; редакція від 05.10.2023 р., підстава 3379-IX. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>
5. Про затвердження Порядку класифікації надзвичайних ситуацій з їх рівнями : Постанова Кабінету Міністрів України № 368 від 24.03.2004 р. ; редакція від 31.12.2021 р., підстава 1405-2021-п. Верховна Рада України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/368-2004-%D0%BF#Text>
6. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : навч.-метод. посіб. / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко ; за заг. ред. Н. Гусак. Київ : НаУКМА, 2017. 92 с. URL: <http://surl.li/meozg>
7. Психосоціальна підтримка в умовах надзвичайних ситуацій: підхід резилієнс : посіб. з проведення тренінгу / Н. Гусак, В. Чернобровкіна, В. Чернобровкін, А. Максименко, С. Богданов, О. Бойко. Київ : НаУКМА, 2017. 178 с. URL: <http://surl.li/meoyt>